

3.1. PEDAGÓGIAI ZENETERÁPIA

Reikort Ildikó

Írásom inkább hasonlít egy szavakba foglalt hangos gondolkodásra, amely legfőképpen a zeneterápia és pedagógia metszéspontját tanulmányozza. A kérdés, hogy oktatási térben miként lehetne megsegíteni az egyre több nehézséggel küzdő gyermek és pedagógus együttműködését, már hosszú évek óta foglalkoztat. Olyan témakörben keresem a választ, amelyek a zeneterápia és pedagógia szakmai berkeiben még ma is megválaszolatlanul cirkulálnak, mint például a két szakterület közötti, határokat érintő bizonytalanságok. Azonban kérdésem legfőképpen arra irányul, vajon a zeneterápiás tevékenység hogyan illeszthető pedagógiai keretbe? Sok éves pedagógiai és zeneterápiás tapasztalataim szolgálnak alapként, amelyek sikerek fényében és kudarcok árnyékában a továbbgondolt lehetőségeket tárgyalja, és némi betekintést nyújt kutatásaim eredményeibe is.

A SZABADSÁG LABIRINTUSÁNAK FORRÁSA

1999-ben, amikor megismerkedtem Kokas Klárával, tanulmányaim befejezése után elkezdődött haláláig tartó közös munkánk. A hosszú évekig tartó közös tevékenység a rögtönzés kínálta lehetőségek felfedezésével telt, amelyek nem csak a hallgatott zene által improvizált mozgásra vonatkoztak, hanem a foglalkozások folyamataihoz illeszkedő újabb és újabb ötletek kipróbálása okozott meglepetéseket. Unalomról nem számolhatok be, annál inkább a kreatív megoldások sűrű labirintusát jártuk. Kokas Klára reform életmódjában gyökerező szabadságvágya, élet-felfogásának filozófiája a csoportfolyamatok egészét áthatotta, az ebből eredő folyamatos kísérletezés biztosította azt a rugalmasságot, amely a résztvevők igényeinek előtérbe helyezését eredményezte. Elzárkózott attól, hogy óratervet készítsen, vagy

azt, hogy elképzeléseit felnőtt és gyermek-csoportjaiban megvalósuló, saját módszerének keretei közé szorítsa. Írásaiban leginkább az éppen aktuális folyamatokra vonatkozó, a zenéhez és a gyermekekhez kapcsolódó viszonyulásáról tanúskodnak. Olyan szemléletmóddal közelített a gyermeki lélekhez, amelyben a zenén keresztül, önmagunk gazdagságának felfedezéséhez vezető út kapott központi szerepet. Vajon mennyire volt ez az akkori terapeutai vagy pedagógiai keretbe illeszthető? A válasz későbbre hagyva, fontos szempont lehet a jövőt illetően, hogy tanítványként olyan iránymutatást és esszenciális tudást kaptam a különböző szakmai területek adaptációs lehetőségeihez, amelyek továbbra is méltó módon viselhetik Kokas Klára nevét, azonban tovább fejlesztve új módszerek, rendszerek kialakulásához adhat inspirációt.

AMIKOR A PEDAGÓGIAI TAPASZTALAT NEM ELÉG

Kokas Klára zenepedagógiai rendszerét 24 éve alkalmazom, művészeti iskolai tanrendbe illesztve. Az expresszív zenei átélés a hat-tíz éves korosztály csoportjaiban valósul meg (ez a zenetanulás kezdetére esik). A tanórán a gyermekek zene-élményeiket klasszikus zenét hallgatva, mozgásban fejezik ki, majd a zene inspirálta történeteket az óra végén szavakba öntik, de legtöbbször metaforák segítségével fejezik ki magukat. Pedagógiai kereteken belül is, a gyermekek legbelső világukat tárják fel, ahol egyre több alkalommal szembesülünk az őket érintő nehézségek vagy defektusok fokozott megjelenésével. Mindez engem sem került el, és figyelmeztető mérőldöbbe botlottam akkor, amikor sok évvel ezelőtt egy nyolcéves kislány megdöbbenő élményt osztott meg Kokas-órán azután, hogy végtelen magányát „eltáncolta”. Tanítványomat figyelve, a zenével szinkronban zajló mozgásimprovizációja megrázó élményt tükrözött. Tisztán fel lehetett ismerni küzdelmét, amit a következő-képpen mesélt el a csoportban: „A zene kismadárrá változtatott, de én kiestem a fészekből, mindig próbáltam visszamászni, de megint és

megint kiestem.” Tanítványom nemrég veszítette el édesanyját, testvérével félárván maradtak. Saját tragédiájához kapcsolódó érzelmi tartalmak testi megélése által, a zene stabil kereteivel kipárnázva, a szimbólum nyelvéen végre kifejezhette fájalmát, a biztonsághoz vezető útkeresést. Mindez egy tanórán történt.

MINDEN ESETBEN GYÓGYÍT A ZENE?

Az emberek nagy része arra is gondol, hogy különösen a zeneiskolákban az oktatás a terápiás tevékenységet is magában foglalja, hiszen a zene önmagában is gyógyító erővel bír. A zeneterapeuta-szakma és a szakemberek körének folyamatos bővülése ellenére sokaknak nehézséget okozhat annak megértése, hogy mi is valójában a zeneterápia, és hogyan működik a gyakorlatban.

Más ország zeneterapeuta és zenepedagógus szakemberei is szembe-sülnek azzal a problémával, hogy a zeneterápiát sokan, és meglehetősen gyakran összekeverik a zenei tevékenység más formáival, különösen a zeneoktatással. Sok szülő teszi fel magának azt a kérdést, hogy „*miért lenne szüksége a gyermekemnek zeneterápiára, ha egyébként zeneórákra jár?*”, vagy „*hogyan segíthet a zeneterápia azon túl, amit a zeneoktatás is nyújt?*” Ugyan új perspektívát kíván az oktatás, viszont zeneoktatás hagyományos modelljei mellett a zeneterápia megjelenése a zenei oktatáson belül is tiszta határokat követel (Chester 1999, 7. o.).

Mindez különösen érvényes az egyéni zenetanulás helyzetére, ugyanis a tanár és tanítvány kétszemélyes kapcsolata nagyon hasonlít a terapeutá-páciens, de tovább gondolva akár az anya-gyermek kapcsolatához is. *A zenetanulás a zene által, fokozott érzékenyített állapotban, védett környezetben, egyéni ütemben zajló, fejlődést eredményező tanulási folyamat, amely nagyrészt nonverbális módon történik, és önismeretet is magában foglalja.* Emellett fontos megemlíteni, hogy a kétszemélyes zeneórán jó esetben olyan intenzitású figyelemben részesül a tanuló, amely a terape-

uta-páciens kapcsolatára jellemző. Osztálytermi környezetben viszont a többirányú figyelem által interperszonális kapcsolatok nonverbális jellegű gyakorlására nyílik lehetőség.

A hosszú éveken át tartó mentori munkám során azt tapasztaltam, hogy az érzékeny pedagógiai helyzetekben a támogató folyamatok észrevétlenül fordulnak át terápiás jellegű tevékenységgé anélkül, hogy a pedagógus ennek tudatában lenne. Éppen ezért fontos a keretek és fogalmak ismerete, ugyanis szupportív tevékenység aránya jelentősen megnövekedett a pedagógiai színtéren.

TERÁPIÁS TÉR

Amikor egy pedagógiai térben zeneterápiás tevékenység zajlik, a terapeuta a *zeneterápia kereteit képviseli*, a terápiás teret a terapeuta hozza létre. *Ez a tér a fizikai téren túl az, amelyben a terapeuta szakember a titoktartás, a magánélet védelmét biztosítja, terápiás kapcsolatot hoz létre, és amely megfelel a zeneterápiás módszereknek.* A bizalom, a befogadás, tartalmazás és titoktartás mind alapvető elemei a terápiás térnek, amely a terapeuta személyén múlik.

VAJON A PÁRHUZAMOK TALÁLKOZHATNAK?

Immár zeneterapeutaként és zenepedagógusként a két szakmai utat párhuzamosan és együtt is járva, a zene egyetemességére támaszkodva kirajzolódnak a közös szálak, amelyek szinte kínálkoztak az egyre több nehézséggel küzdő tanuló jólétének javításához. Korábbi és folyamatban lévő kutatásaim is megerősítettek abban, hogy a pedagógia és zeneterápia transzdiszciplinaritásában rejlő lehetőségeket érdemes kiaknázni. Remélhetőleg új modellek megszületését fogják eredményezni, amelynek hasznélvezői a gyermekek lesznek. Azonban, ahogy a szakmai területek

átjárhatóságának ajtaja kitárul, az szakmai újragondolás, a pedagógium és a zeneterapeuta professzió különbségeiről és azonosságairól, természetéből adódóan remélhetőleg a jövőben újabb kutatásokhoz ad inspirációt.

PEDAGÓGIAI ZENETERÁPIA

Más országokban is foglalkoztatja a hasonló cipőben járó szakembereket és kutatókat a fenti kérdéskör. Noha a pedagógiai zeneterápiára vonatkozó egységes definíciót a nemzetközi szakmai grémium még nem dolgozott ki, viszont a nemzetközi szintéren megjelenő, a gyakorlatban is alkalmazott modellek leírásából szűrhetünk ki információkat, melyek akár útmutatóként is szolgálhatnak a magyar szakmai élet számára. Ahogy Lorenzo de Reizabal is írja: „A zene nem csak önmagában tanulható tárgy, hanem közvetítő funkciót betöltő szerepet is kap, de az értékek és attitűdök elsajátításának eszközeként is szolgál, amely hozzájárul a tanuláshoz, az emberi jóllétéhez” (Reizabal 2022, 16. o.).

Ockelford gondolatai szerint: „A zeneterápia erőteljesebben elősegíti a „jóllétet”, míg a zenepedagógia inkább a „fejlődést” (képességek, tudás és megértés) támogatja. A terápia inkább belső (kliensközpontú) célokat tűz ki, míg a pedagógiai zeneterápia a következők kombinációján alapulna, „külső” és „belső” meghatározott célokra épül (Ockelford, 2000, 28. o.).

Az Amerikai Egyesült Államokban a zeneterápia és a zenei nevelés közötti szorosabb együttműködést javasolják a szakemberek. Konzultatív/ együttműködő modellt vezettek be Texas egyik részén az állami iskola-rendszerbe, ahol a zeneterapeuták és a tanárok a gyermekekre szabott javaslatok alapján végeznek közös munkát. (Chester 1999).

Wilson különösen úgy véli, hogy az érzékszervi, testi, kognitív és érzelmi fejlődés, valamint a szociális készségek mind részesülhetnek a zeneterápia oktatási környezetbe való bevonásával (Wilson 1991).

Kutatócsoportok a következő összefüggéseket tárták fel: „A zenei részvétel segíthet a fejlődésben az egyén zenei képességeinek és a kreatív produktum iránti felelősség érzetének kialakulásában, és ez rávilágít néhány olyan párhuzamra, amely a terápiás és az oktatási célú zenei tevékenység és beavatkozások között fennállhat (MacDonald, Hargreaves, Miell 2002, 17. o.).

Az angol nyelvű szakmai és tudományos írásokban az *„educational music therapy”* kifejezés elfogadott, viszont kutatásaim alapján erre a terminusra magyar megfelelőt eddig nem találtam. (Magyar nyelven már hasonló szókapcsolatokkal, mint *pedagógiai terápia* vagy *művészeti pedagógiai terápia* találkozhatunk.) Ily módon a *„pedagógiai zeneterápia”* kifejezés az, ami az *„educational music therapy”* angol terminológiához legközelebb áll, és a magyar szaknyelvbe illeszthető.

A pedagógiai zeneterápia fogalmát, azonos lényegi szakmai kereteket képviselik hazánkban, mint ami nemzetközi szintén is érvényes. A nemzetközi szakmai írások is kiemelik a szakmai kompetenciákat, a tevékenység kereteit és céljait.

A pedagógiai zeneterápia fogalomalkotás lendületében, ha elkezdünk játszani a szavakkal, jogos kérdésként merült fel: vajon miért a pedagógiai zeneterápia szókapcsolat a javasolt, és nem zenepedagógiai terápia? Tulajdonképpen, a nyelvi kifejezésben csak hangsúly eltolódások vannak, amelyek azonban lényeges szakmai különbségre hívja fel a figyelmet.

A pedagógiai zeneterápia szókapcsolatban a zene a terápiához illeszkedik: *pedagógiai keretek között a zene, mint közvetítő eszköz a tanulók fejlődését szolgálja, mentális egyensúlyának megtartását segíti, és önismereti folyamatot generál a zeneterapeuta szakember által irányított osztálytermi helyzetben.*

Ha **zenepedagógiai terápiáról** beszélünk, fordított irányból közelítünk az értelmezés terén is: a zene ebben az esetben a pedagógiához kapcsolódik, tehát *a zenepedagógia keretein belül, spontán megvalósuló terápiás hatás létrejöttét jelenti.*

A „pedagógiai zeneterápia” kifejezés bevezetését nem csak a transzdiszciplináris gondolkodás felé terjeszkedés miatt javaslom, hanem a zenepedagógiát érintő, segítő szakmai hiánypótlás szerepét is betöltheti a hozzá kapcsolódó tevékenység.

A konceptualizálástól a gyakorlat felé közeledve két olyan modellt szeretnék példaként említeni, amelyek a pedagógiai és terápiás szintéren is alkalmazhatók. A Kokas Klára és a ReikArt zenepedagógiai rendszerek eddig nevükből fakadóan főleg a pedagógia területén fejtették ki jótékony hatásukat, viszont jellegükből adódóan olyan elemeket is tartalmaznak, amelyeket a zeneterápia is építőkövekként alkalmaz. Ez ismét rávilágít a közös útkeresés lehetőségeire. A következő sorok a két pedagógiai rendszer pszichés folyamatainak terápiás szempontból való megvilágítására törekcsenek.

KOKAS KLÁRA ZENEPEDAGÓGIAI RENDSZERE

Kokas Klára nevét sokan ismerik, azonban a zenepedagógiai rendszerének zeneterápiás szempontból megvilágított sajátosságait eddig kevesen tanulmányozták.

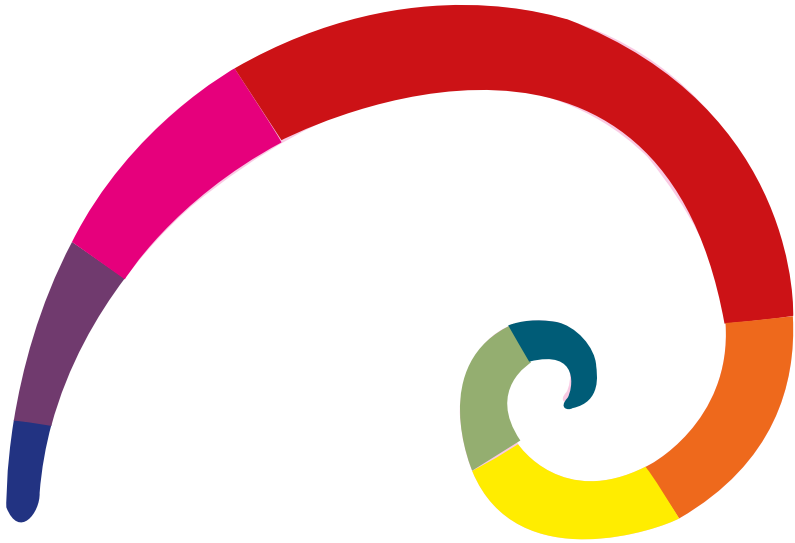
PEDAGÓGIAI KERETEK

A Kokas-foglalkozás a zeneoktatás formális keretébe ágyazva a szolfézs-tanításhoz illeszkedő tanóra, ahol 8–15 létszámú csoportban, kisiskolás korú gyermekekkel hetente egyszer találkozom negyvenöt percben. Az órán a tanulók a szabad improvizatív tevékenység által merítkeznek meg a zene és mozgás, önmaguk és az interszónális tapasztalatokban.

Az óra felépítését a következő ábra szemlélteti, amit a kulcsszavak magyarázata követ. (*Ld. 3.1. ábra*)

3.1. ábra

A foglalkozás folyamatának ábrázolása

● Behívás dal

● A dallal való szabad alkotás

● Improvizáció nevekkel

● Varázslás

● A zene megélése mozgásban

● Egyéni, csoportos mozgásos történetek bemutatása, kitalálása

● Történetek megosztása, mesélés

● Búcsú

1. Behívás dallal: elég egy dalt elkezdni, a gyermekek a csoportvezető köré gyűlnek, majd énekelve közösen kört alkotunk.
2. Dallal való szabad alkotás: a bevezető, ráhangoló szakaszban egy gyermekdalt, vagy népdalt éneklünk, majd az ismert szöveg és dallam köré különböző zenei előadásmódokkal improvizálunk mozgással és hangokkal.
3. Improvizáció nevekkal: minden gyermek elénekli a saját nevét improvizált dallammal spontán mozdulatok kíséretében, amit a többiek válaszul visszatükröznek.
4. Varázslás, tudatostól a tudattalan, befogadó szint felé: egy mese-kezdet segítségével a képzelet aktivizálása történik. A kezdő dalt körben ülve dúdoljuk, ezalatt a szöveg nélküli dallam és mese-képzelet asszociatív összekapcsolása mozdulatokban megjelenik. Majd pihenő testhelyzetben, várják a hozzájuk érkező zenét.
5. A zene megélése mozgással: a gyermekek legtöbbször klasszikus zenei tételt hallgatnak, amelynek időtartama nem haladja meg a három percet. A zenei szemelvények többször ismétlődnek, ezalatt lehetőség nyílik a gyermekek különböző szinten történő, zene keltezte élmények megélésére. Az első zenehallgatás fekvő állapotban, a második ülve, a továbbiak pedig álló, vagy bármilyen testhelyzetben történnek.
6. Egyéni, csoportos mozgásos történetek bemutatása, kitalálása: figyelő és aktív csoportok alakulnak, majd szerepet cserélnek. Ekkor az aktív csoport a zene által inspirált, mozgásban tükröződő érzések színezeteit, vagy szimbolikus szerepek mozdulatokkal közvetített játékait láthatjuk. A figyelő csoport tagjai pedig a nonverbális jelzések alapján próbálják megfejteni a történeteket, érzéseket, hangulatokat.
7. Történetek megosztása, mesélés: ha esetleg nem tudják egymás történetét, érzéseit kitalálni, akkor lehetőség van azt megosztani, vagy visszajelezni a csoporttársaknak.
8. Búcsú: énekelve búcsúzunk egy ölelés kíséretében.

A pedagógiai vonatkozásokat leghitelesebben Kokas Klára tollából származó írások mondják el, amelyek gazdag élmények és tapasztalatok gyűjteményeként és útmutatásként is szolgálnak a pedagógiai tevékenységhez. Azonban, ha Kokas Klára megközelítését zeneterapeuta szakember vezetésével terápiás térben alkalmazzuk, integratív zeneterápiaként is értelmezhetjük, ugyanis más művészeti területtel, jelen esetben a tevékenység mozgással társul.

KOKAS KLÁRA MEGKÖZELÍTÉSE ZENETERÁPIÁS NÉZŐPONTBÓL

A gyermekek az aktív zenehallgatás során olyan érzésről számolnak be, mint ha a zene mozgatná őket. A zenei elemek, mint a dallam, dinamika, ritmus stb. visszatükrözése a mozgás nyelvén a pedagógiai és zeneterápiás aspektusból is fontosak lehetnek. Ugyanakkor azok az intenzív, de láthatatlan folyamatok, amelyek a zene hatására a mozgás által megmutatkoznak, mélyebb tartalmakra is rálátást biztosítanak a szakemberek számára. A határok feloldódása által az óceáni élmény olyan felszabadító erővel hat, hogy a résztvevők bátran megnyitják tudattalan csatornákat, előhívnak mélyen rejtőző érzéseket, élményeket, amit a zenének tulajdonítanak. Pedig a zene minden esetben csak eszköz, akár koncerten ülve hallgatjuk, akár mozgással integráljuk, hiszen saját élmény világunk tükrét látjuk benne. A zene megtartó keretei között a primer emlékek többször újra és újra megjelennek, amely beszéd előtti, mozgásos emlékeink lenyomata. A zene a külső és belső valóságot, az objektív történeteket és a szubjektív tapasztalatokat köti össze. Mind ezáltal megismerhetjük a gyermekek érzelem- és gondolatvilágát, jelrendszerét, szimbolikus kifejezéseit. A Kokas-órák egyikén sem a zenét tanítjuk meg a gyermeknek, hanem a zene közegében való önmaguk felfedezésében segítjük őket. A gyermekek lehetőséget kapnak lelkük mélyéről feltörő tudattalan tartalmak nonverbális közlésére, és ezt követően a felmerülő verbális tartalmakkal való munkára nyílik lehetőség. A zene a gyermekek világmindenségének létfolyamatait, a folyamatos átmenetet, változást képezi le.

3.2. ábra.

Fotó: Kandrács I. (2003)

REIKART KOMPLEX

MŰVÉSZETPEDAGÓGIAI RENDSZER

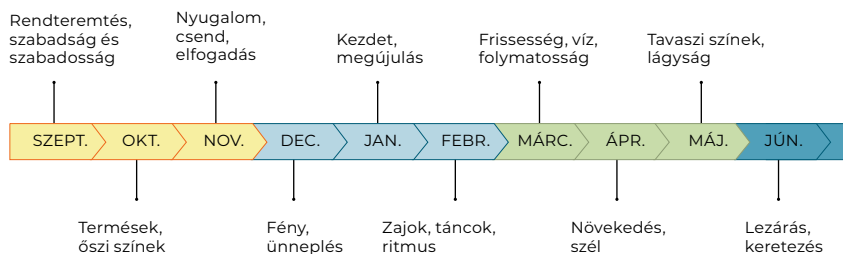
Kokas Klára zenepedagógiai rendszere nyitottságából adódóan tanítványait is inspirálta a továbbfejlődésre, illetve új rendszerek kialakítására. Az általa felfedezett gyökerekből sarjadt tanításból új hajtások keletkeztek, közülük az egyik a ReikArt zenepedagógiai rendszer, amely a művészetek és tantárgyak közötti átjárhatóságot biztosítja, illetve zeneterápiás tapasztalatokon, eredményeken alapul. A transzdiszciplináris gondolkodás jegyében egyben kísérletként is működik a zeneterápia, pedagógiai kereteken belüli alkalmazhatóságára is.

A ReikArt zenepedagógiai rendszer különböző elemek összekapcsolására épül:

1. Zene és mozgás integrációja
2. Egyszerű hangszerekkel történő improvizációs zenei alkotások
3. Improvizáció az improvizációban
4. A zene keltette élmények dramatikus feldolgozása
5. A dramatikus élmények hangszeres improvizációval történő megjelenítése
6. „Zene-festette” bábtánc
7. Hangfestés, képzőművészet

Az idővonal a tanév struktúrájára épül, amely a hónapok váltakozásait és a zenében is létező jelenségeket, affektusokat kapcsol össze. Mindez csupán ötlettárként szolgál, ami köré az improvizatív folyamatok szerveződhetnek.

3.4. ábra. Idővonal. Reikort, I. (2020)

Az alkotás során a gyermekek/fiatalok egy közös kompozitorikus folyamatban képessé válnak egymást mélyebb szinten is megérteni, és társuk felé nagyobb elfogadással és empátiával fordulni. Lehetőségük van arra is, hogy kibontakoztassák saját képességeiket és tehetségüket. Megtapasztalják azt is, hogy miként tudják érzelmeiket megélni, kinyilvánítani, igényeiket kifejezni, korlátaiknak határt szabni, és ebben az összefüggés rendszerben az intellektuális és lelki szintet együtt működtetni. Összefoglalva, a maguk teljességét megélni a zenei, illetve a zene hatására történő alkotás folyamán (Reikort, 2019, 72. o.).

A MÓDSZER A KÜLÖNBÖZŐ KIBONTAKOZÁSI LEHETŐSÉGEKET KÍNÁLJA AZ ÖSSZMŰVÉSZET TÁRHÁZAIBAN

A társas alkotások során ezen felül a szocializációs készségek: az alkalmazkodás, együttműködés, egymás elfogadása természetessé válik, és fejlődik. Mindez a zenei alkotások, vagy a zenei átélés során történik.

A zene állandó alakot ölthet papíron rajz, festmény, formájában, vagy akár egy agyagszoborban. Az út tovább folytatódik, ugyanis a képzőművészeti alkotás újra zenében, akár egy improvizációs formában ölt testet, vagy akár egy dramatikus jelenetben. Így járhatjuk végig saját belső világunkat az alkotási folyamatok és a benne rejlő érzékletek összekapcsolása

által. Amit nem tudunk kifejezni szavakkal, azt számtalan módon megmutathatjuk. A perceptuális átjárhatóság – avagy Daniel Stern szavaival élve az *amodális percepció*, ami az ember veleszületett képessége – segít az élmények minél több szinten való átélésében. Mivel az összművészeti tevékenység során az információk átfordíthatók egyik érzékletből egy másik érzékelési területre, a hangzó élmény megjelenhet mozgásban, a mozgás és zene együttes élménye papírra vetett színekben, a kialakult történet pedig megmutatkozhat hanggesztusokban.

Ez a magunkkal és másokkal való együttlét az anya és gyermek korai kapcsolatában zajló szintre emlékeztet. Ez a fajta illeszkedés az interszubjektív cseréket hangsúlyozza, az affektív hangolódást, a kölcsönösség finom megjelenési formáit, a kapcsolat finom szabályozását, a másik feszültségeinek tárolását vagy áthangolását eredményezheti. Az emberek egymás közötti kapcsolatának alapját is egyfajta tudás adja, amit nem tankönyvekből, hanem tapasztalat útján sajátítunk el sok-sok gyakorlással, akár osztálytermi környezetben is.

PILLANATKÉP A ZENEPEDAGÓGUSOK, SNI-TANULÓK TANÍTÁSÁHOZ VALÓ VISZONYULÁSÁRÓL

Rég nem volt ilyen mértékben szükség a tanulók személyiségét körbeölelő, erősségüket támogató megközelítésekre, mint manapság. A művészetek végtelen lehetőségeket kínálnak a tanítási folyamatokban ahhoz, hogy a nehézségek feldolgozásában nyújtsanak támogatást, illetve segítsenek a kimondhatatlan élmények enyhítésében a tanulónak és a pedagógusoknak egyaránt. Viszont a művészet, amely fokozottan érzékenyített helyzetet hozhat létre, nehézségeket is okozhat a pedagógiai szintén.

Országos szintű, online kérdőíves kutatást végeztem 2022 decemberében, amely pillanatképet ad a zenetanárok és a zenét tanuló SNI-tanulók jelenlegi helyzetéről.

A kérdőív az online-kerdoiv.com oldal használatával történt, amely 23 kérdést foglal magában anonim válaszadási lehetőséggel. A kérdésekre 139 fő adott választ.

A kérdőív értékelése alapján megtudhatjuk, a zenepedagógusok egyrészt fontosnak tartják az SNI-tanulók zenetanítását és a zenével való fejlesztést, amit azonban többségük fárasztónak ítélt meg. Másrészt szakmai segítséget igényelnek, de annak hiányában legtöbbször a kollégákkal tudja megbeszélni a nehézségeket. A válaszokból kiderül, hogy a zenepedagógusok továbbképzéssel, innovatív módszerek elsajátításával, óra kedvezményekkel, segítő szakemberek támogatásával szeretnék megkönnyíteni mind az SNI-tanulók, mind a maguk munkáját.

Az egyéb alkalommal történt közvetlen beszélgetésekből pedig kiderül, hogy úgy érzik, nem csak pedagógusként, hanem már terapeutaként is helyt kell állni a tanítás színterén.

Mindent figyelembe véve jogos gondolatként merül fel a pedagógusok részéről, hogy a közoktatásba való integráció bevezetése óta módszertani paradigmaváltás és segítségnyújtás szükséges. Különösen időszerűvé vált a segítő szakmák bekapcsolása az oktatási intézményekbe, mert a speciális nevelési igényű gyermekek körébe nem csak tanulási nehézséggel küzdő, hanem egyre nagyobb számban megjelenő pszichiátriai diagnózissal rendelkező gyermekek is beletartoznak. A zeneterápia kiváló terület, amely a széles körben alkalmazható osztálytermi keretek között is.

LEHETŐSÉGEKBE REJLŐ GAZDAGSÁG

A zeneterápia és pedagógia módszereinek szintetizálásával, a pedagógiai zeneterápia gyakorlatban való elterjedésével az osztálytermi kereteken belül megvalósulhat a gyermekek megsegítése és a pedagógusok támogatása.

A következő táblázat összefoglalja a pedagógia, a pedagógiai zeneterápia és a terápia metszéspontjainak hasonlóságait és különbségeit.

3.1. táblázat.

KRITÉRIUMOK	PEDAGÓGIA	PEDAGÓGIAI ZENETERÁPIA	ZENETERÁPIA
Tárgy	Zenetanulás	Zenével tanulás, szup-portív folyamatok	Zene segítségével való gyógyulás
Cél	A zenei ismeretek elsajátítása, elmélet, gyakorlat	A zene eszközeivel történő önismeret, tanulás és nevelési cél, prevenció	Gyógyulás, korrekció, prevenció
Keretek	pedagógiai keretek, pedagógiai tér, osztálytermi környezet	Pedagógiai keretek, osztálytermi környezet, terápiás tér	Terápiás keretek, terápiás tér
A tevékenység orientáltsága, tematika, keretezés	Cél- és folyamatorientált tematika	Folyamatorientált célok meghatározásával, személyiségfejlesztéshez, adott helyzethez illesztett rugalmas tematika	Folyamatorientált, közösen alkotott célokkal
A tevékenység formai keretei	Csoportos vagy egyéni	Csoportos, ritkán egyéni	Csoportos vagy egyéni
Szakember	Pedagógus	1. Pedagógus és zeneterapeuta végzettségű szakemberrel együtt, 2. Kettős végzettségű (pedagógus és zeneterapeuta végzettségű) szakember önállóan vezet csoportot	(Zene)terapeuta végzettséggel rendelkező szakember
Értékelés	Szöveges értékelés vagy érdemjegy	Szöveges véleményezés, megerősítés	Nincs értékelés, van megerősítés, van visszajelzés

Az elmozdulás a hagyományos csoportos és egyéni zeneterápia irányából az osztálytermi és élménypedagógiai keretekbe beépíthető, szintézisre lehetőséget adó irány tágabb teret nyit a **pedagógiai zeneterápia** szélesebb körű megvalósulás felé. Robertson is írja: „Mint ahogy a tanulás és fejlődés kéz a kézben járnak, jó terapia is nevelő jellegűvé válhat, nem csak korrekciós céllal alkalmazzuk a klinikai jellegű nehézségek területén, hanem a személyiség harmonikus fejlesztése céljából” (Robertson 2006).

A nevelés célja többek között, hogy a társadalomba egészséges emberként integrálódjunk, úgy a zeneterápia is jólét állapotának megteremtését szolgálja. A transzdiszciplináris csapatmunka, a tanárok és zeneterapeuták közös tevékenysége, illetve a mindkét szakterületen érvényes és megfelelő szaktudással rendelkező szakember a tanulók természetes pedagógiai és szociális környezetében végzett pedagógiai zeneterápia a jövőben teret nyerhet. Közös elméleti és gyakorlati kölcsönösség is kialakulhat a két szakterület között, melyhez elengedhetetlen a megalapozott szakértelem megosztása, a pedagógusok integritása, terapeuták intuitív meglátása és a tapasztalatok összekovácsolása, ezáltal több közös célért munkálkodnak, és amelynek haszonélvezői a gyermekek.

Végezetül érdemes kiemelni a művészeti területek átjárhatóságában rejlő lehetőségeket – a mi esetünkben a zene labirintusain keresztül –, bizonyított és mérhető előnyökkel jár az egyének, csoportok és közösségekben, akik az említett kreatív és oktatási folyamatokban részt vesznek. Az UNESCO 1982-ben kijelentette, hogy a kultúra, az oktatás és a művészet az embernek az önmagára való reflektálás képességét nyújtja. Ez a reflexióra való képesség az, ami kifejezetten emberré, rationális, kritikus és etikusan elkötelezett lényekké változtat bennünket.

- Chester, K. (1999): A Program-Based Consultative Music Therapy Model for Public Schools. *Music Therapy Perspectives*, 82–9. o. <https://doi.org/10.1093/mtp/17.2.82>
- Hargreaves, D., Nigel A., North, A. (2002). Music education in the twentyfirst century: a psychological perspective. *British Journal of Music Education*, 147163. doi:10.1017/S0265051703005357
- Kokas, K. (1992). A zene felemeli a kezeimet. Akadémia Kiadó, Budapest, 23–26. és 60–76.
- Kokas, K. (1998). Öröm, bűvösség, égi szikra. Akkord Zenei Kiadó Kft. Budapest, 13–34, 39–82.
- Kokas, K. (2001): Amerikában tanítottam. B. K. L. Kiadó, Szombathely. 14–33.
- Ockelford, A. (2000). Music in the Education of Children with Severe or Profound Learning Difficulties. *Issues in Current U.K. Provision, a New Conceptual Framework, and Proposals for Research. Psychology of Music*. 28. <https://doi.org/10.1177/0305735600282009>.
- Reikort, I. (2019). Zenepedagógia tradicionális és modern zenei eszközökkel. In: Váradi, J.–Szűcs, T. (szerk.) *A zenepedagógia múltja, jelene és jövője..* Debreceni Egyetemi Kiadó. 69–85.
- Reizabal, M. L. (2021). Music education models in the 21st century: the music mediation model for social engagement. *Revista Educación*. 2215–2644. Universidad de Costa Rica.
- West, R. (2020). Critical Pedagogy In the Undergraduate Music Therapy Curriculum: A Grounded theory Study of Music Therapy Educators. Retrieved from the University of Minnesota Digital Conservancy. <https://hdl.handle.net/11299/216104>.